

Др Љубиша Јовановић,
редовни професор Правног факултета у Нишу

МОТИВИ И ОДЛУЧИВАЊЕ

Појам и извор мотива

Један од основних проблема у психологији јесте утврђивање мотива човекове делатности и поступака. То је тражење оних узрока који одређују човеково понашање у спољњем свету и његова унутрашња расположења. Расположења и понашања су нераздвојно повезана и то тако да у највећем броју случајева, тј. под нормалним околностима, спољашње понашање одражава унутрашњи став човека. Мотив даје одговор на питање зашто се људи различито понашају не само у различитим него и у истим ситуацијама односно зашто се неко понаша овако а не онако на исти спољни подстицај.

Постоје различита схватања о томе шта је мотив. По једнима мотив је оно што побуђује човека на акцију односно покретач човековог понашања, а по другима свесна тежња човекова ка постизању циљева.¹ Ове дефиниције су у основи тачне али непотпуне, јер се у њима не одражава свеукупна функција мотива. Функција мотива не састоји се само у побуђивању и покретању човека на акцију, него и у усмеравању тока акције па чак и у одређивању њеног интензитета. То значи да су мотиви они чиниоци „који изазивају, усмеравају, одражавају и завршавају одређено понашање“.²

Усвајајући овакво поимање мотива ми га видимо као свесну тежњу ка остварењу неког циља, тежњу која побуђује и покреће човека на активност одређујући и сам ток те активности. На тај начин он се јавља као унутрашња слика циља као спољног феномена који се налази изван њега као његов објект према коме је управљена активност.

Али иако је мотив актер људског понашања он није онај основни покретач већ изведени тако да има карактер надградње. Иза њега постоји још један чинилац који чини основу његовог настанка и који одређује и његов карактер. Тај основни чинилац је нека потреба. Наиме, мотив као субјективна категорија има свој извор у потреби као објективној категорији. Он је само одраз ове категорије у свести. А потребе као објективне категорије су бит човека

¹ Тјеплов, Б. М.: Психологија, Београд, 1948, стр. 165; др Б. Стевановић: Педагошка психологија (Мотиви и мотивација) Београд, 1956, стр. 44.

² Ротер, М.: Мотиви људског понашања, Београд, 1961, стр. 6.

као биолошког, психолошког и социолошког бића. То значи да се човекова активност не изводи из његовог мишљења, већ из његових потреба као материјалне базе, које се одражавају у његовој глави и постају свесно сазнате. Тек кад настане свест о потреби тражи се пут и начин његовог задовољења. И та свесно схваћена потреба човека као биолошког и социјалног бића јесте у ствари мотив који ће га покренути на акцију да задовољи насталу потребу. Саме пак потребе настају на бази поремећаја у равнотежи човековог бића.

Као биолошко биће човек има свој организам који је у сталном кретању и процесу развоја без обзира на то да ли тај процес има еволутивни или инволутивни карактер. Органски развитак условљен је трошењем енергије која се уноси путем материјалних супстанци. Свака потрошња енергије изазива несклад и одражава се као недостатак који мора бити надокнађен. Слични такви процеси збивају се и у човечјој психи, тј. ономе што чини његову унутрашњу личност. И управо ти недостатци у човечјем биолошком и духовном бићу, који захтевају да буду накнађени, јесте оно што чини садржај потребе.

Према томе, све потребе могу се поделити на две групе: 1) материјалне (потребе за храном, станом, одећом итд.) и 2) духовне или културне (потребе за образовањем, музиком, игром, итд.). Свака органска потреба одражава поремећеност физиолошке равнотеже и испољава се као тежња да се равнотежа поново успостави. Ова тежња покреће човека на акцију, тј. на одређено понашање којим ће потреба бити задовољена. Тако, нпр. глад изазива активност све до тле док се не задовољи. Слично овим недостатцима у организму човека појављују се недостатци и у његовом духовном бићу, који ремете духовни процес развоја, а који се најчешће изражава као осећање задовољства и равнотеже. Познато је да недостатак за забавом изазива монотонију а ова нелагодност се одражава кроз инертност, безвољност и стагнацију. Отуда и осећање потребе за музиком, игром, кретањем, смехом и шалом. Или, на пример, непознавање извесних ствари доводи до поремећаја човечје личности која се најчешће одражава у настајању сукоба са другим личностима и стварним животом, што изазива потребу за сазнањем односно учењем. Потребне су, дакле, недостаци у човечјем биолошком или духовном бићу које се претварају у тежње да ти недостатци буду надокнађени и тиме створени нормални услови за постојање или развој целокупне човекове личности.

Поред потреба постоје и инстинкти који као и ове извиру из заједничке основе, тј. из нагона. Стога се поставља проблем њиховог разграничења с обзиром да су они од подједнаког значаја како за нормално тако и за аномално, а пре свега деликвентно понашање.

Под нагонима се подразумевају сви они процеси који се врше у човечјем или животињском организму и чине га активним. Ти процеси се јављају под утицајем унутрашњих и спољашњих чинилаца. Од унутрашњих чинилаца најважнији актери су жлезде са унутрашњим лучењем које утичу на функцију органа и нервног си-

стема, а од спољашњих они који делују на чулне органе и производе осете. Ови процеси делују на централи нервни систем и преко њега утичу на активност организма. Стога би се могло рећи да нагони представљају онај основни и први сигнал да је у организму настао неки недостатак који се одражава на његово функционисање и који мора бити задовољен и да не би дошло до поремећаја. Тај сигнал рефлектује се у виду једне нејасне тежње да недостатак буде отклоњен и равнотежа успостављена. Према томе, нагон је једна нејасна тежња која покреће организам на делатност. Та нејасна тежња усмерава делатност ка циљу, али исто тако као што је она недовољно јасна тако је и циљ недовољно осветљен. Када оваква нејасна тежња активира организам на делатност и та делатност почне да се испољава као урођена животна навика имамо инстинкт.

Инстинкти би се могли дефинисати као радње које нису свесно управљене ка одређеном циљу. Они се разликују од потребе по томе што не пролазе кроз филтер свести као што је то случај са овима па стога испред њих не стоји јасно одређен циљ нити пројектован пут и начин како да се тај циљ оствари. Инстинктивно понашање се јавља на основу развијања и сазревања организма и представља понашање које има своју сопствену енергију”.³ Ма колико изгледало сврсисходно ово понашање је наслеђем унето у организам и није обликовано учењем. Оно се јавља код бића животињског света која нису достигла степен свесног развоја или се налазе на почетку његовог развоја.

Насупрот инстинктивним делатностима, делатности настале на бази потребе су свесне делатности, које су управљене ка тачно одређеном циљу и које су контролисане у свом развоју. Отуда мотив и циљ не произилазе из инстиката него из потреба које представљају виши ступањ развоја организма и обликовања тежњи у сазнање. Значи ли то да код човека не постоје инстинктивне делатности. Не, никако.

Човече је понашање је углавном свесно понашање. И уколико је његово понашање више свесно утолико је и више социјално. Међутим, поред свесног, које углавном доминира и које је његов начин живота, код човека постоји и инстинктивно понашање као нижа форма. Инстинктивно понашање се јавља као прва форма понашања код детета чија свест још није довољно развијена и оно остаје заувек код човека као нешто што је стечено. Али то понашање касније бива потиснуто из свере свести у сверу подсвести. Наравно тим пребацивањем инстинктивна понашања нису уништена већ само удаљена из свесног поља. Отуда када свест ослаби због деконцентрације пажње инстинкти избијају на површину и условљавају активност која није свесно усмерена. Тако нпр. кад замишљени прелазимо улицу а сирена аутомобила изненада затруби иза наших леђа, без размишљања скачемо у страну. Тај скок у страну представља инстинктивно понашање баш због тога што је наша контрола свести била искључена у погледу положаја нашег тела јер је концентриса-

³ Еванс, Ф.: Мотивација, Београд, 1978. стр. 20.

на на проблеме који се налазе ван нашег 'положаја. Према томе, инстинкти постоје и долазе до изражаја изузетно и то онда када настала деконцентрација свести услед неке чињенице или стања као што су: страх, бол или неке јаке емоције које су онемогућиле свесно понашање, узрокују активност.

Врсте мотива

Пошто мотиви извиру из потреба а потреба има много, то је јасно да мора бити много различитих мотива. Врсте и број мотива зависе од врста и броја људских потреба. Пошто не постоји нека прецизна подела у области потреба онда таква подела није могућа ни у области мотива. Мотиви се рађају и умиру, мењају и увећавају исто онако као што то чине и потребе. Стога се и каже да је њихов број неограничен. Неки сматрају да број мотива досеже билионе.⁴ Међутим, и поред тога што се њихов број не може утврдити, може се извршити једна основна подела познатих мотива с обзиром на њихове заједничке карактеристике које уствари одражавају врсту и карактер потреба из којих произилазе и за чије задовољење служе.

Савремена психологија дели све мотиве, с обзиром на наведени критеријум, на четири основне групе: органске, ситуационе, изведене и стечене мотиве.

1) *Органски мотиви* настају на бази физиолошких потреба организма. Главни покретачи ових мотива јесу углавном оне потребе које проузрокују жлезде са унутрашњим лучењем. Ове жлезде луче извесне хемијске супстанце, у првом реду хормоне, који путем крвотока делују на унутрашње органе и нервни систем. Као што је већ напред речено, свака органска потреба изазвана је поремећајем физиолошке равнотеже која се испољава као тежња да се равнотежа поново успостави. Свест о неопходности задовољења потребе, о начину њеног задовољења, као и средствима којима се она треба или мора задовољити јесте у овом случају мотив који произилази из органске потребе. Стога је и сам мотив органског карактера. Најважнији органски мотиви су: глад, жеђ, полни и родитељски односно матерински мотив.

Глад је потреба организма која представља урођену тежњу или нагон. Она је потпуно иста по својој суштини код свих бића. Биолошки посматрано јача је од свих других потреба. Да је то тако потврђује пример код животиња, а у извесним случајевима и код самог човека. Глад може да потисне све остале потребе и да делује нагонски. Међутим, иако је она по својој суштини нагонска, код човека не делује тако осим у изузетним случајевима. То се дешава онда кад недостатак хранљивих материја доведе до нарушавања свесне делатности и под условима када се на дозвољен начин не може

⁴ Креч, Д. и Крачфилд, Р.: Елементи психологије, Београд, Научна књига, 1969, стр. 287.

доћи до задовољења глади. Тако, ако неко нема храну, нити може да је прибави на било који друштвено дозвољен начин онда ће глад деловати као нагон који ће принудити човека да узме, па и насилно одузме, прву храну на коју наиђе, чак и такву коју никада не би јео у нормалном стању, тј. при постојању свесне равнотеже. Само у том случају дејствовао би нагон а не мотив на покретање акције.

Жећ има исте карактеристике као и глад јер произилази из сличне органске потребе која базира на недостатку течности у организму. Човек мотивисаним радњама тј. свесно усмереним акцијама задовољава ову потребу, водећи при томе рачуна да она буде у складу са друштвеним правилима. Разуме се, и овде ће постојати свесна делатност све дотле док се жећ не претвори у бол и почне да делује као нагон. Према томе, и овде су мотив и нагон у уској вези и то тако да у нормалним условима доминира мотив, а у ненормалним нагон.

Полни мотив произилази из потребе задовољења полног нагона и нагона за одржањем врсте. Овај мотив базира на двострукој потреби: задовољења организма и продужења врсте. У неким случајевима доминира прва а у неким друга потреба. И овде је мотив у доста тесној вези са нагоном али нагон ретко преовлађује над мотивом, сем у изузетним ситуацијама. То због тога што је човек друштвено биће које ову потребу остварује на један начин који има своју етику и који базира на узајамном осећању различитих полних јединки. С друге стране, овај нагон има слабије дејство него што је то случај с нагонима глади и жећи. Наиме, нагони глад и жећ произилазе из најосновнијих потреба самоодржања, док полни нагон произилази из потребе продужења врсте а мање самоодржања и отуда доминира осећање задовољства над нужношћу.

Родитељски мотив је у уској вези са полным мотивом и произилази из њега. Наиме, мотив за продужење врсте припада родитељском мотиву и условљава га у већини случајева. Међутим, иако произилази из полног мотива, родитељски мотив је много сложенији. Он не представља ни скуп рефлекса изазваних спољашњим утицајима нити појединачне изоловане радње већ понашање које је састављено из низа делатности као што су рођење детета, његова заштита, подизање, васпитање и образовање. Све ове активности праћене су читавим низом осећања према детету као што су: нежност, брига, задовољство, итд. Овај мотив може бити толико јак да родитељ живи кроз своје дете, тј. да у њему гледа самог себе. И управо ту је родитељски мотив уско везан за полни мотив као потребу продужења врсте. Међутим, иако им је у извесној мери основа заједничка, родитељски мотив је далеко јачи и свеобухватнији. Његова снага дејства није подједнако изражена код оба родитеља. Он је далеко јачи код мајке него код оца па га због тога многи називају материнским мотивом, мада је овакав назив нетачан.

Мотив може да има само човек јер је то свесна акција. А те свесне акције које базирају на љубави према детету предузимају и отац и мајка, али пошто је мајка више билошоки везана за дете, то

је сасвим разумљиво да је овај мотив нешто јаче изражен код ње. То не значи да је овај мотив увек и у сваком случају слабији код оца. То је правило, али постоје и изузетци који показују да родитељски мотив може бити понекад јачи код оца него код мајке. Јачина овог мотива зависи од јачине личних осећања која везују родитеља и дете. С друге стране, овај мотив није подједнако изражен ни код свих мајки.

2) *Ситуациони мотиви* су они мотиви који настају из стицаја и околности, односно које намеће околна стварност. Свакодневни живот раба прилике које настају независно од јединке и захтевају њену активност готово без размишљања. Каква ће активност да буде зависи од карактера саме ситуације, тј. подстицаја које она раба. Најважнији ситуациони мотиви су мотив страха и мотив борбености.

Мотив страха настаје под утицајем неке ситуације која угрожава јединку, њен опстанак или њене интересе. Он је праћен jakim емоционалним узбуђењем које сужава поље свести и ремети нормалну, тј. свесну активност човека. Дејство страха се, међутим, не исцрпљује само на изазивању психолошких поремећаја већ проузрокује и физиолошке поремећаје. Тако, под утицајем страха настају физиолошке појаве као што су: појачан рад срца, знојење, бледило, губитак апетита, итд. Страх се изражава као осећање угрожености, губитка безбедности, тј. мира и спокојства. Постоје разне врсте страха, али се као најзначајнији сматрају спољни и урођени страх. Спољни страх је онај који настаје под утицајем спољних околности и прилика и има основа у некој реалној претњи или опасној ситуацији. Урођени страх је у ствари неуротичног карактера, јер није резултат функције организма, већ представља једно поремећено, патолошко стање настало у доба детињства када није постојала довољна контрола свести нити способност да се схвати извор страха. Тако несхваћен и необјашњен страх одбачен је касније из поља свести у подсвесно поље. Али тиме он није елиминисан из живота јединке, већ је само присилно одгурнут из домена свести и кад контрола ове ослаби онда овај потиснути страх почиње да делује из подсвести и да упливише на понашање тога лица. Другим речима, кад год се појави слична ситуација која је изазвала тај првобитни неразјашњени страх она ће га реактивирати и дејствовати на понашање јединке. Оваква врста страха постаје саставни део карактера и зато се назива болесним или патолошким карактером.⁵

Мотив борбености произилази из ситуација које ометају остварење неке тежње или задовољења неке потребе. То изазива најпре незадовољство, а затим напетост која се претвара у тежњу да се савлада та препрека и дође до релаксације. Тај унутарњи отпор представља емоционално узбуђење које настаје због сукоба између тежњи јединке и неке спољне препреке. Другим речима, мотив борбености се јавља увек кад се процесу наше активности супротстави нека спољна препрека која омета њен развој, а тиме и остварење тежње, да би се отклонила та препрека а тежња остварила. Овај мотив се јавља још од раног детињства тј. са стицањем свести. Тако,

⁵ Ротер, М.: Мотиви људског понашања, Београд, 1962, стр. 8.

ако се неки предмет или особа испречи на путу детета тако да омета његову игру или другу активност, код њега се јавља протест и напор да се ослободи препреке која га ограничава. Оно вришти, бори се и бије предмет или особу која му смета.⁶ Мотив борбености је развијен код сваке особе само што се борба остварује различитим средствима. Неко остварује своју тежњу лукавством и знањем, а неко суровим средствима и физичком снагом. Овај мотив је од изванредног значаја не само за развој човека као појединца већ и за развој друштва. Кад не би било овог мотива не би било развоја и напретка у друштву. Његово позитивно усмерење представља мотор који вуче и појединца и друштво напред, док његово негативно усмерење има рушилачки и деликвентни карактер. Овај његов други вид доводи до ратова и до криминалитета.

3) *Изведени мотиви* настају повратним дејством циља. Сваки мотив тежи ка остварењу неког циља и чим се циљ постигне мотив се гаси. Али ако циљ који је постигнут и даље делује на свест и изазива активност онда се циљ претвара у мотив. Другим речима, циљ рађа мотив дејством свога присуства у свести. Тако, нпр. новац, који је најпре био само средство за живот може, услед навике да се зарађује и гомила, да постане циљ за себе, па према томе, и мотив активности.⁷ У суштини изведени мотиви нису ништа друго до стечени мотиви чији циљ није увек оправдан задовољењем неке конкретне потребе. Ови мотиви су резултат животног искуства. Изведени мотиви могу бити и друштвено корисни, јер могу створити комплекс осећања која имају стандардни карактер. Сматра се да је такав комплекс осећања патриотизам који доводи до активности јединке усмерене на очување јединства заједнице, њене безбедности и развика.

Стечени мотиви се деле на социјалне и личне мотиве, односно на друштвене и индивидуалне. *Социјални* мотиви одређују друштвену активност јединке, тј. активност кроз коју се одражава њена друштвена улога, а тиме и однос према заједници и другим људима. *Лични* мотиви одражавају активности које су усмерене на саму личност појединца: на његов положај у друштву, на част и углед, на достојанство, постизање успеха, итд. Треба рећи, да је ова подела мотива релативна због тога што је човек социјално биће које све своје потребе задовољава у друштву, његовим посредством и на начин који оно одређује. Тако, нпр. лични мотив самопотврђивања може да постоји само у друштву, јер једино оно може да призна или не призна вредност неког човека, да га награди и изрази му поштовање или, пак, да га критикује односно казни. Ова повезаност се најбоље види кроз рад који је истовремено и индивидуални и друштвени. Признањем индивидуалног рада за друштвени врши се путем оцењивања његове корисности. Ако се рад оцени као некористан са становишта друштва онда је друштво према њему индиферентно или га осуђује. Аналогно томе и социјални мотиви су истовремено и лични, јер иако су стечени у друштву они се изражавају кроз јединку.

⁶ Томековић, Т.: Психологија, Научна књига, Београд, 1962, стр. 67.

⁷ Стевановић, Б. оп. цит. стр. 54.

Утицај мотива на доношење одлуке

Људске радње су свесне и вољне делатности и као такве мотивисане. И не само то, већ свакој људској радњи предстоји доношење одлуке. Али пре него што пређемо на одлуку да видимо шта су то радње. Под радњом се подразумева свака људска активност која произилази из одређеног мотива и управљена је ка остварењу одређеног циља. Обзиром да активности могу бити просте и сложене, то и саме радње могу имати такав карактер. Затим једна радња може бити састављена од више активности и да као таква улази у појам понашања појединца у спољном свету. Има аутора који изједначавају радњу са понашањем. Треба рећи да су ово две веома сличне али не и исте појаве. Понашање је нешто сложеније, тј. произилази из склопа више радњи. С обзиром на то да ли су радње проузроковане свесним или подсвесним мотивима имамо две категорије: контролисане и импулсивне. Ове друге су праћене јаким емоцијама које доводе до сужења свести.

Пошто су радње свесне активности, без обзира на то што интензитет свести код сваке радње није исти, то значи да не може бити радње пре него што се донесе одлука о њеном извршењу. Наиме, мотиви проузрокују радње, али тако што најпре покрену свест која процењује корисност радње. Другим речима, човек пре него што приступи радњи на коју га подстиче мотив мора да донесе одлуку о извршењу те радње. Одлука није ништа друго него процена могућности и немогућности, корисности и некорисности предузимања оних активности које чине радњу. Пре него што човек одлучи да приступи извршењу једне одређене радње, он размишља и то: најпре о последицама њеног извршења или неизвршења; затим о начину извршења или избегавању извршења; и најзад, о средствима извршења, месту и времену као и другим околностима које прате извршење радње и настанак последице. Тај процес размишљања представља једну врсту калкулације, процене рационалности мотива. То пак значи, да се често јавља већи број мотива и то различитих. Тако се јављају мотиви који подстичу и вуку ка извршењу радње и мотиви који се опирају или чак супротстављају њеном извршењу. Чак и они мотиви који покрећу и воде ка извршењу радње могу бити различити не само по снази дејства него и по томе да стимулишу различите начине остваривања радње извршења или различито остваривање последице по обиму. Одабирање става за извршење или неизвршење, за овакво или онакво извршење одређене радње, значи уствари и избор једног мотива или групе мотива, тј. победу једног над осталим или једне групе над другом. И у тој борби између различитих мотива настаје одлука као свесно прихватање мотива коме се даје право да се појави као победник. Победиће онај мотив који је у датом тренутку најјачи и који према свесној процени изгледа најкориснији. Доношењем одлуке насилно се гуше и одстрањују сви они мотиви који су у супротности са победничким мотивом. Ако противмотиви буду угушени или потпуно побеђени од стране најјачег мотива онда ћемо имати изграђену јаку одлуку. Али ако противмотиви не буду угушени онда и даље постоји борба између тих мотива а одлука која се доноси је нестабилна тј. колебаљива.

Према томе, доношење одлуке не врши се увек без напора. Тај напор се изражава не само у интелектуалној већ и осећајној сфери човека. То због тога што је неки мотив јаче обојен осећањима од другог и тежи да се донесе одлука у његову корист, тј. да буде одабран за носиоца акције. Одлука, међутим мора да буде заснована на овом мотиву који је најрационалнији тј. на оном који води ка задовољењу потребе или решењу проблема најоптималније, а који је истовремено у складу и са друштвеним захтевима израженим кроз правила понашања. Напор код избора може да изазове посебну напетост када се сукобе два мотива подједнаке снаге при чему су оба подједнако или приближно подједнако подупрти јаким осећањима или је један више рационалан, а други нешто мање али је праћен снажним осећањима, онда се тешко врши избор и долази до двоумљења и оклевања. Кад се пак сукобе два једнака мотива по рационалности, а нису праћени осећањима онда може да дође до неодлучности и флегматичног односа тј. до равнодушности при чему спољни подстицаји или притисци могу да изборе одлуку у корист једног од њих. За одговорност уопште, а за кривичну посебно, тражи се свесна анализа и избор бољег, односно рационалнијег мотива са становишта друштва, или боље речено, мање штетног у решавању конфликта. Ако нема алтернатива онда нема ни борбе мотива, а тиме ни колебања код доношења одлуке. Нема борбе мотива ни онда ако је мотив праћен афектима, тј. изливом или буром осећања тако да остали бивају прикочени или неутралисани у свом дејству као ни онда када овакве емоције заузму место мотива и дејствују уместо њега. У оваквом случају долази до недовољно контролисаног и ирационалног понашања или пак импулсивног понашања, као у последњем примеру, при чему сва она могу имати штетан и друштвено опасан карактер. Велики број кривичних дела управо се врши радњама које су настале на овај начин.

Од тога који се мотив одабере зависиће у великој мери и акција као и став њеног актера према њој и њеном резултату. Јер вољни акт, психолошки посматрано, је онај човеков акт који је мотивисан, тј. сазнат и прихваћен односно одабран да се изврши.

Одлука која је донета на бази водећег или превалентног мотива рационално одабраног извршава се кроз једну или више радњи тј. кроз поступак или понашање, зависно од тога да ли тежи постизању ближег или даљег циља. Остваривање одлуке зависи од тога да ли и у којој мери постоје спољне и унутрашње препреке на њеном путу као и од снаге воље којом се препреке уклањају. Воља је она снага којом се отклањају и савладавају препреке које стоје на путу остварења оних циљева који су садржани у одлуци. Уколико је воља потпомогнута емоцијама њена снага ће бити јача а постизање циља лакше или бар лагодније. Супротно ће бити ако се извршењу одлуке супротстављају емоције или нагони. Тада ће напор воље бити много већи да би се ови потчинили или бар неутралисали тако да њихов отпор не осујети извршење одлуке и постизање мотивом одређеног и у свести пројектованог циља.

LES MOTIFS ET LA DÉCISION

— Résumé —

Dans ce bref travail sont traitées trois questions fondamentales de la problématique de la motivation, à savoir: la notion du motif, les espèces des motifs et leur influence sur la formation de la décision et la manière d'agir dans le but de son exécution.

Le motif est une tendance consciente à la réalisation d'un but déterminé, la tendance qui met en mouvement et incite l'homme à l'action en déterminant en même temps le cours même de l'activité. En tant que catégorie subjective elle a sa source dans le besoin comme catégorie objective. Il est le reflet de cette catégorie dans la conscience. Étant donné que les motifs surgissent des besoins, et que ceux-ci sont nombreux et se trouvent en transformation constante, les motifs, eux aussi, sont nombreux et tandis que les uns prennent naissance, d'autres disparaissent. En outre des besoins comme sources de l'activité consciente existent aussi les instincts sur lesquels reposent les actions inconscientes, automatisés qui représentent l'activité héritée stéréotypée. Le comportement instinctif est chez l'homme exceptionnel et se manifeste en l'absence du contrôle conscient.

Dans le cadre de l'exposition concernant les diverses espèces des motifs, une attention particulière est consacrée aux motifs organiques, de situation, déduits acquis.

Le rôle le plus important des motifs est — leur influence sur la formation de la décision et la conduite des procédés dans le but de sa réalisation. La formation de la décision est le premier stade dans la pratique d'une activité consciente et volontaire. A savoir, l'homme, avant d'entreprendre l'action à laquelle il est incité par le motif, doit prendre une décision concernant son exécution. La décision représente en réalité une évaluation de la possibilité et de l'impossibilité, de l'utilité et de la nocivité de l'accomplissement des activités qui constituent l'action et de l'effet atteint par sa réalisation. Dans le cours de la formation de la décision il peut se produire un conflit et une lutte des motifs. Dans cette lutte l'emportera le motif qui au moment donné vient à s'avérer le plus fort ou qui paraît le plus utile. Si deux motifs de force égale viennent en conflit, il se produira une vacillation et l'indécision. S'il n'existe pas des alternatives, il n'y a non plus la lutte des motifs, comme il n'y en a pas si l'un des motifs est accompagné des fortes émotions. Dans les cas pareils la décision est prise d'une manière simple et relativement vite et la volonté est inébranlable dans son exécution. Le caractère des motifs et leur conformité avec les sentiments est d'une importance exceptionnelle pour la formation de la décision et sa mise en oeuvre dans la vie, et l'établissement des motifs pour l'évaluation de la qualité de la décision et le choix des mesures de correction éventuelles.